

DOTS I ESCREIXOS A ALTAFULLA (SEGLES XVI-XIX)

Salvador-~~J~~. Rovira i Gómez

Resum: Valoració que hom tenia de les dones durant l'Antic Règim i consideració del dot i l'escreix que se'ls feia. S'estudien els dots rebuts per les dones d'Altafulla en els segles XVII, XVIII i XIX especificant si eren filles d'homes de mar, de pagesos, de comerciants, de menestrals i professions liberals o de nobles. Hi ha una gran diferència entre el dot de les filles dels nobles i el de les dels altres grups socials. S'estableix que l'escreix era una mena de dot aportat per l'home com a premi a la virginitat de la dona. A Altafulla l'escreix se situa per sota de la meitat del valor del dot.

Paraules clau: Dones, Altafulla, dot, escreix, Antic Règim, segles XVII, XVIII i XIX.

Abstract: Assessment about women during the Ancien Régime and appraisal of the dowry and "escreix" they received. Dowries received by Altafulla women in the XVII, XVIII and XIX centuries are studied having into consideration their parents occupations as seamen, peasants, traders, artisans, liberal professionals or noblemen. There is a big difference between dowries received by noblemen's daughters and the daughters of the rest of social groups. It is confirmed that "escreix" was a way to pay woman's virginity. In Altafulla "escreix" was half the value of dowry.

Keywords: Women, Altafulla, dowry, "escreix", Old Régime, XVII, XVIII, XIX centuries.

El dret català discriminava les dones, ja que els atorgava una capacitat jurídica disminuïda per tal com d'entrada les considerava una desviació imperfecta de l'home que era, no cal dir-ho, el model humà perfecte.

Les dones no pertanyien a cap estament per mèrits propis, ans per ser la dona o la filla d'un home que formava part d'un estament determinat. Així, doncs, la posició de les dones en la jerarquia estamental era donada per la que tenien els homes als que estaven vinculades.

Les dones restaven sota el control i la tutela dels homes i hi arribaven mitjançant

el matrimoni que era un contracte o acord entre homes que permetia la circulació o intercanvi de dones entre les famílies a fi de posseir l'element que els possibilitaria disposar de la necessària descendència que els permetria mantenir la família i l'estructura social.

L'estat ideal per a la dona era el matrimoni i en el seu defecte l'entrada en un convent. La dona que no es casava o no professava en un establiment religiós restava menyspreada a la casa del pare o del germà sota la tutela d'aquests i en una situació comparable moltes vegades a la d'una minyona qualsevol.

La concertació del matrimoni era una qüestió familiar. Quan les noies assolien els 20 anys la família es plantejava casar-les o no, la decisió depenia de molts factors com ara les condicions econòmiques de la família per poder-les dotar o que hi haguessin més germanes casadores. Els casaments, en la seva pràctica totalitat, eren concertats i les noies eren educades per entendre que el matrimoni no necessàriament era un tema d'amor ans un assumpte de família.

La dona casada, per altra banda, restava sotmesa al marit amb l'obligació de residir al domini conjugal.

Als capítols matrimonials o pactes matrimonials les famílies dels contraents pactaven els acords des del punt de vista patrimonial d'ambdues parts. Com és sabut el règim econòmic familiar vigent a Catalunya era i és la separació de béns, tot i que als capítols es podia pactar un règim familiar diferent. Elements econòmics destacats que d'alguna manera mitigaven el règim econòmic era el dot i l'escreix que eren els únics béns que les dones casades posseïen veritablement.

El dot

El dot era la part del patrimoni familiar concedit a una filla amb motiu del casament. Equivalia a la llegítima i justament per això les constitucions catalanes preveïen la seva pèrdua en el cas que els afectats es cassessin sense el permís patern. El lliurava el pare i, si aquest mancava, l'hereu, la mare o els marmessors testamentaris del pare. Era pagat amb diners o amb béns de qualsevol mena com ara terres, mobles, vestits, joies, etcètera. Generalment estava constituït per dues parts: una en diners o altres béns i l'altra integrada per roba, vestits, etcètera. Esdevenia propietat de la dona, però només podia disposar-ne lliurament si tenia descendència; si moria sense fills, era retornat a la família d'origen, és a dir, a la del pare.

Es pot dir que el dot tenia un valor transaccional i com a tal esdevenia una contribució indispensable per a les dones, fos quina fos la seva condició social, ja que era necessari, fins i tot, per entrar en un convent (una dona sense dot tenia molt poques possibilitats de contraure matrimoni, i l'afirmació val per a qualsevol estament social).

Si no es disposava de dot no s'entrava en la compravenda matrimonial, ja que el dot era, en definitiva, el preu de la dona en el mercat del matrimoni i el seu import estava relacionat directament amb la situació socioeconòmica del marit. Una dona no es casava si no comptava amb un dot, per això aquelles que no el tenien acudien a una sèrie d'institucions que donaven diners per dotar a les que es trobaven en aquesta situació. Normalment es pagava en terminis i això permetia a les famílies poder afrontar la despesa amb més comoditat. Com que el dot l'aportava la família de la núvia les dones suposaven una càrrega econòmica o una minva del patrimoni de la família i això a despit que el dot es considerava un pagament avançat de la legítima, és a dir, del que li corresponia pels drets hereditaris.

Pel que fa als dots donats pels homes de mar altafullencs a les seves filles en els segles XVII, XVIII i XIX tenim els resultats següents:

Segle XVII			Segle XVIII		Segle XIX	
Lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures
10	1	10	2	20		
12	1	12	2	24		
15	2	30	1	15		
25	1	25	6	150	3	75
30			5	150	1	30
40	1	40	5	200		
45			2	90	1	45
50	3	150	4	100	6	300
51					1	51
55			1	55		
60			1	60		
70			1	70		
90	1	90	2	180		
100	3	300	5	500	1	100
110	1	110				
115					1	115
120	1	120				
125					2	250
130					1	130
150			5	750	1	150
160					1	160
170	2	340				
200	1	200	1	200		

Segle XVII			Segle XVIII		Segle XIX	
Lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures
240					1	240
250					2	500
500					1	500
2.000					1	2.000
3.000					2	6.000
4.000					1	4.000
	18	1.427	43	2.564	27	14.646

Pel que fa al segle XVII tenim localitzats 18 dots de filles d'homes de mar que van d'un mínim de 25 lliures a un màxim de 200 amb un total de 1.427 lliures amb una mitjana de 79 lliures.

Dels dots de les filles d'homes de mar setcentistes n'hem trobat 43 per un total de 2.564 lliures. Els dots més nombrosos són els de 25 lliures amb 6, seguits dels de 30, 40, 100 i 150 amb 5 unitats cadascun. A continuació trobem els de 50 lliures amb 4 unitats i tota una rècula de dots de dues o una unitat. El dot mitjà és de quelcom més de 59 lliures que resulta inferior a la mitjana del segle precedent.

Del Vuit-cents tenim 27 dots per un valor de 14.646 lliures que ens donen un dot mitjà de quelcom més de 542 lliures gràcies als 4 dots de més de dues mil lliures. Si eliminem aquests 4 dots el mitjà és de quelcom més de 65 lliures amb la qual cosa tenim que els dots mitjans davallen gradualment del segle XVII al XIX.

Parlarem ara dels dots de les filles del pagesos que presenten aquest resultat:

Segle XVII			Segle XVIII		Segle XIX	
Lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures
10			1	10	2	20
12			1	12	1	12
15					1	15
20					3	60
25					12	300
30					2	60
35					1	35
40	1	40	2	80	3	120
45			2	90		
50	3	150			4	200
70			2	140		
75	1	75			1	75

Segle XVII			Segle XVIII		Segle XIX	
Lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures
80	1	80				
85					1	85
100	4	400			7	700
110	1	110				
120	1	120				
125			1	125		
170	3	510				
190	2	380				
200	3	600			6	1.200
225	4	900	1	225		
229	2	458				
250	2	500	1	250	2	500
300	8	2.400			1	300
325					1	325
400		2				400
425		1				
500		1			1	500
550	1	550	1	550		
600					2	1.200
630					1	630
700	1	700			1	700
800	2	1.600				
1.750			1	1.750		
4.000					1	4.000
	40	11.258	13	3.232	54	11.437

Els quaranta dots que els pagesos siscentistes pagaren a les seves filles suposen una inversió d'11.258 lliures el que dona un dot mitjà de quelcom més de 281 lliures. El tipus de dot més nombrós és el de 300 lliures amb vuit casos, el segueixen els de 100 i 225 lliures amb quatre dots cadascun.

Els dots pagesos setcentistes localitzats són tretze amb un capital de 3.232 lliures que donen una mitjana de 248 lliures gràcies al dot de 1.750 lliures, si el menystenim i operem amb els altres dotze ens tindrem una mitjana de només 123 lliures.

Respecte als dots vuitcentistes ens trobem amb cinquanta-quatre que suposen un capital d'11.437 lliures que permeten tenir un dot mitjà de 211 lliures. El dot més freqüent és el de 25 lliures amb una dotzena de casos, seguit del de 100 lliures amb set casos i el de 200 lliures amb sis.

Seguidament parlarem dels dots de les filles dels comerciants referits únicament als dels segles XVIII i XIX:

Lliures	Segle XVIII		Segle XIX	
	Dots	Total lliures	Dots	Total lliures
400	1	400		
600			2	1.200
737			1	737
900	1	900	1	900
1.000	1	1.000		
1.019			1	1.019
1.200			1	1.020
1.500			1	1.500
2.500	7	17.500		
3.000	1	3.000		
4.000			1	4.000
4.500	1	4.500		
5.284			1	5.284
6.000			2	12.000
6.500			1	6.500
8.000			1	8.000
	12	27.300	13	42.160

Pel que fa al Set-cents tenim dotze dots de filles de comerciants amb un valor total de 27.300 lliures la qual cosa ens dona un dot mitjà de 2.275 lliures.

Respecte dels dots pagats pels comerciants del segle XIX ens trobem amb tretze que suposen una inversió de 42.160 lliures amb un dot mitjà de 3.243 lliures.

Ens cal ara considerar els dots dels menestrals i professions liberals dels que només ens referirem al segle XIX.

Lliures	Nombre de dots	Total lliures
25	2	50
30	1	30
60	1	60
100	1	100
150	1	150
200	3	600

Lliures	Nombre de dots	Total lliures
225	1	225
270	1	270
1.000	1	1.000
	12	2.485

Els dotze dots de menestrals i professionals liberals vuitcentistes localitzats suposen una inversió de 2.485 lliures amb un dot mitjà de 207 lliures. Aquests dots van d'un mínim de 25 lliures a un màxim d'un miler de lliures.

Per últim parlarem dels dots dels nobles, concretament de dos de la família Martí, un de 18.000 lliures i l'altre de 20.000 lliures, que donen un dot mitjà de 19.000 lliures.

Arribats aquí es pot presentar el balanç final que és, pel que fa als dots mitjans, con segueix:

Grups	Segle XVII	Segle XVIII	Segle XIX
Homes de mar	79	59	542
Pagesos	281	248	211
Comerciants	-	2.275	3.243
Menestrals	-	-	207
Nobles	-	-	19.000

Crida l'atenció l'enorme diferència existent entre el dot dels nobles —19.000 lliures— i els dels altres grups socials, puix que és quasi sis vegades superior al dels comerciants i noranta-un cop més gran que el dels pagesos i els menestrals.

Parlarem, per últim del dot mitjà per a tota l'edat moderna al que arribem a partir d'aquest quadre:

Grups	Nombre de dots	Total en lliures
Homes de mar	88	18.637
Pagesos	107	25.927
Comerciants	25	69.460
Menestrals	12	2.485
Nobles	2	38.000
	234	154.509

Certament, els dots que hem aportat no són ni de bon tros tots els dots que les dones altafullenques de l'edat moderna reberen de les seves famílies, però sí una bona mostra. La divisió del total del capital invertit en dots pel nombre de dots localitzats

ens dóna una mitjana per a tota l'edat moderna de 638 lliures que no cal dir és superior a la majoria dels dots que reberen les dones modernes d'Altafulla.

L'escreix

La contrapartida al dot era l'escreix pagat pel marit i que era una mena de dot aportat per l'home com a premi a la virginitat de la dona, per la qual cosa no corresponia pactar-lo quan el casament es feia amb una vídua. A l'igual que el dot es pactava als capítols matrimonials i a Catalunya, contràriament al que passava al País Valencià, no era obligatori. El seu import no estava reglamentat i variava segons els municipis i els acords entre les famílies dels contraents, però acostumava a anar entre un terç o menys i la meitat del dot. Com que la possessió i l'usdefruit de l'escreix era del marit, la dona només el veia a la mort d'aquest i en morir ella anava a parar a mans dels fills del matrimoni i si no n'hi havia retornava al marit o a la seva família.

Com a mostra de les variacions que existien entre els dots i els escreixos aportem una relació de trenta-dos dots d'altafullenques amb els seus escreixos corresponents i acompanyats del percentatge que els segons representen respecte dels primers:

Dots	Escreixos	Percentatge
10	5	50
12	4	33,33
12	8	66,66
15	2	13,33
20	5	25
25	10	40
25	8	32
25	12	48
25	9	36
28	15	53,57
38	7	18,42
40	10	25
40	12	30
40	5	12,5
45	20	44,44
50	20	40

Dots	Escreixos	Percentatge
50	5	10
60	10	16,66
70	15	21,42
85	20	23,52
100	20	20
200	25	12,5
200	50	25
200	60	30
240	25	10,41
250	25	10
300	35	11,66
400	50	12,5
500	100	20
600	200	33,33
700	24	3,42
20.000	2.900	14,5

El percentatge més baix d'un escriu respecte del seu dot només suposa un 3,42%, mentre que el més alt assoleix el 66,66%. Entre ambdós extrems tenim els percentatges següents: 10; 10,41; 11,66; 12,5; 13,33; 14,5; 18,42; 20; 21,42; 23,52; 25; 30; 32; 33,33; 36; 40; 48; 53,57. Com es pot apreciar no gens menys d'una vintena de tipus diferents de percentatges. En tots els casos el percentatge de l'escriu respecte del dot se situa per sota de la meitat del valor d'aquest, tret d'un cas en què està per sobre.